

Zhrnutie nedávneho výskumu o nepriaznivých účinkoch veterných turbín na zdravie

20. október 2009

Zostavil: Keith Stelling, MA, MNIMH, Dip Phyt, MCPP (Anglicko)

S doplnkovými materiálmi od Carmen Krogh, BScPharm

Obsah

1. Úvod
    - 1.1. Pozadie
    - 1.2. Verejné náklady
    - 1.3. Zisky korporácií
    - 1.4. Politický vplyv
    - 1.5. Realizovateľnosť
  2. Rozsah a charakter nesúhlasu na celom svete
  3. Zdravotný problém
  4. Krátky prehľad literatúry založenej na dôkazoch
  5. Účinky veterných turbín na divú zver, hospodárske zvieratá a domáce zvieratá
  6. Hodnotenie hluku veterných turbín
  7. Nízko frekvenčný hluk ako zbraň
  8. Chybný proces verejných konzultácií v Ontariu
  9. Zmierenie
  10. Záver
-

1.0 INTRODUKCIA

Úvodný text:

Orgány a politici v Ontariu boli opakovane varovaní, že **priemyselné veterné turbíny majú nepriaznivý vplyv na zdravie ľudí žijúcich v ich blízkosti**.

Sťažnosti na zdravie nie sú len problémom v tejto provincii – sú **konzistentné po celom svete tam, kde boli nainštalované veľké priemyselné veterné turbíny**.

V rozpore s tvrdeniami priemyslu existuje **rastúce množstvo recenzovaných vedeckých štúdií, ktoré tieto zdravotné problémy dokumentujú**.

Hlavným predmetom obáv je **nízkofrekvenčný hluk**, ktorý tieto ťažké priemyselné stroje produkujú. **Doteraz sa takéto zvuky pri veterných turbínach len zriedka merali**.

Existujú už dôkazy, že **nízkofrekvenčný hluk môže spôsobovať poruchy spánku u ľudí a že dlhodobé vystavenie zvyčajne vedie k vážnym zdravotným problémom**.

Výskum na zvieratách ukazuje, že **základné funkcie prežitia – ako lov, sebazáchova a rozmnožovanie – môžu byť narušené vystavením nízkofrekvenčnému hluku**.

Jediným efektívnym spôsobom zmiernenia je primerané oddelenie veterných turbín od citlivých prírodných oblastí a obydľí ľudí.

1.1 Pozadie

Často sa tvrdí, že rozvoj priemyselných veterných elektrární má zdravotné prínosy vďaka zníženiu **CO₂ emisií**, eliminácii znečistenia z uhoľných elektrární, nízkym nákladom na energiu a boju proti **globálnemu otepľovaniu**.

Tieto argumenty boli použité **ontarijskými ministerstvami a veterným priemyslom** v snahe **vyvrátiť obavy o verejné zdravie**.

Avšak aj **povrchné preskúmanie reality** komerčnej veterné energie **spochybňuje tieto tvrdenia**.

1.2 Verejné náklady

Jedným z najčastejšie používaných argumentov v prospech priemyselných veterných elektrární je tvrdenie, že predstavujú **lacný zdroj energie**. Toto tvrdenie je však **zásadne zavádzajúce**.

Veterná energia je **silne dotovaná z verejných zdrojov**. Tieto dotácie zahŕňajú:

- garantované výkupné ceny elektriny,
- daňové úľavy,
- priame finančné stimuly,

- prenos nákladov na spotrebiteľov prostredníctvom vyšších cien elektriny.

Skutočné náklady na veternú energiu sú tak **skryté pred verejnosťou**, pričom **daňoví poplatníci a spotrebiteľia znášajú finančné bremeno**.

Navyše, keďže veterná energia je **nestála a nepredvídateľná**, vyžaduje si **záložné zdroje energie**, ktoré musia byť v pohotovosti neustále. Tieto zdroje (zvyčajne fosílna palivá alebo jadro) vytvárajú **dodatočné náklady**, ktoré sa často do celkových kalkulácií nezapočítavajú.

1.3 Zisky korporácií

Zatiaľ čo verejnosť nesie finančné riziká a náklady, **zisky z veterných projektov plynú predovšetkým súkromným korporáciám**.

Veľké energetické spoločnosti:

- získavajú garantované výnosy bez ohľadu na skutočný výkon turbín,
- profitujú z dotácií a legislatívnych výhod,
- presúvajú riziko neefektívnosti na verejný sektor.

Tento model vytvára **asymetriu medzi verejným záujmom a súkromným ziskom**, pričom **zdravotné a environmentálne dôsledky znášajú miestne komunity**.

1.4 Politický vplyv

Veterný priemysel si vybudoval **významný politický vplyv** prostredníctvom:

- lobingu,
- financovania politických kampaní,
- úzkej spolupráce s regulačnými orgánmi.

Výsledkom je prostredie, v ktorom sú **obavy občanov často ignorované alebo zľahčované**, zatiaľ čo rozhodnutia sa prijímajú **bez primeraného zapojenia verejnosti**.

V Ontariu (a podobne aj inde) boli zákony a regulačné rámce **upravené tak, aby uprednostňovali rýchlu výstavbu veterných elektrární**, často na úkor:

- miestnej samosprávy,
  - transparentnosti,
  - ochrany verejného zdravia.
-

1.5 Realizovateľnosť

Veterná energia je prezentovaná ako **praktické a udržateľné riešenie energetických potrieb**. V skutočnosti však jej schopnosť **spoľahlivo nahradiť konvenčné zdroje energie je veľmi obmedzená**.

Medzi hlavné problémy patria:

- prerušovaná výroba,
- nízka energetická hustota,
- potreba rozsiahlych plôch,
- technické a logistické obmedzenia.

Tieto faktory robia z priemyselnej veternej energie **doplňkový, nie primárny zdroj energie**, napriek tomu je často prezentovaná ako riešenie strategického významu.

2. Rozsah a charakter nesúhlasu na celom svete

Odpor voči priemyselným veterným turbínam **nie je lokálnym ani ojedinelým javom**. Objavuje sa **vo všetkých krajinách**, kde boli tieto zariadenia postavené v blízkosti obývaných oblastí.

Občania v Európe, Severnej Amerike, Austrálii a na Novom Zélande **hlásia veľmi podobné zdravotné problémy**, bez ohľadu na kultúrne, klimatické či sociálne rozdiely. Táto konzistentnosť naznačuje, že ide o **systémový problém**, nie o náhodu alebo subjektívne vnímanie.

Typické formy odporu

Nesúhlas sa prejavuje najmä:

- formálnymi sťažnosťami na miestne a národné úrady,
- súdnymi spormi,
- petíciami obyvateľov,
- občianskymi iniciatívami a protestmi,
- zapojením lekárov a vedcov, ktorí upozorňujú na zdravotné riziká.

V mnohých prípadoch boli obyvatelia **nútení opustiť svoje domovy**, pretože zdravotné problémy sa po presťahovaní do bezpečnej vzdialenosti **výrazne zmiernili alebo úplne zmizli**.

Spoločný vzorec zdravotných ťažkostí

Najčastejšie uvádzané symptómy zahŕňajú:

- poruchy spánku,
- chronickú únavu,
- bolesti hlavy,
- závraty,
- nevoľnosť,
- pocity tlaku v hlave alebo na hrudi,
- búšenie srdca,
- zhoršenie koncentrácie,
- podráždenosť, úzkosť a depresívne stavy.

Tieto symptómy sa **zvyčajne zhoršujú v noci** a počas období zvýšenej prevádzky turbín alebo špecifických poveternostných podmienok.

Popieranie zo strany úradov

Napriek rastúcemu počtu sťažností úrady často:

- odmietajú uznať súvislosť medzi turbínami a zdravotnými problémami,
- pripisujú symptómy stresu alebo „nocebo efektu“,
- odvolávajú sa na existujúce hlukové normy, ktoré však **nezohľadňujú nízkofrekvenčný hluk**.

Tento prístup vedie k **strate dôvery verejnosti**, eskalácii konfliktov a pocitu bezmocnosti u postihnutých obyvateľov.

3. Zdravotný problém

Zdravotné problémy spojené s prevádzkou priemyselných veterných turbín sa **neobmedzujú len na počuteľný hluk**. Kľúčovým faktorom je **nízkofrekvenčný hluk (LFN)** a **infrazvuk**, ktoré sú často **pod prahom vedomého vnímania**, no majú **významný fyziologický účinok**.

Tieto formy hluku:

- prenikajú stenami budov,
  - šíria sa na veľké vzdialenosti,
  - nie sú účinne tlmené bežnými stavebnými materiálmi,
  - nie sú adekvátne regulované existujúcimi hlukovými normami.
-

Poruchy spánku ako primárny problém

Najčastejším a najskôr sa objavujúcim zdravotným problémom je **narušenie spánku**.

Aj mierne, ale **opakované rušenie spánku** môže viesť k:

- chronickej únave,
- zníženej imunity,
- hormonálnej nerovnováhy,
- kardiovaskulárnym problémom,
- zhoršeniu psychického zdravia.

Jednotlivci žijúci v blízkosti veterných turbín často uvádzajú, že **nie sú schopní dosiahnuť hlboké fázy spánku**, a to ani pri zatvorených oknách či použití štuple do uší.

Fyziologické reakcie organizmu

Nízko frekvenčný hluk môže aktivovať **stresovú reakciu organizmu**, a to aj bez vedomého vnímania zvuku.

Medzi pozorované reakcie patria:

- zvýšená hladina stresových hormónov,
- zrýchlený pulz,
- zvýšený krvný tlak,
- pocity vnútorného nepokoja alebo vibrácií v tele.

Tieto reakcie môžu pri dlhodobom pôsobení viesť k **vážnym chronickým ochoreniam**.

Zraniteľné skupiny

Najviac ohrozené sú:

- deti,
- starší ľudia,
- osoby s existujúcimi zdravotnými problémami,
- ľudia s poruchami spánku alebo úzkostnými poruchami.

U týchto skupín sa symptómy objavujú **skôr, sú intenzívnejšie a majú rýchlejší progres**.

4. Krátky prehľad literatúry založenej na dôkazoch

V posledných rokoch sa objavilo **narastajúce množstvo odborných a vedeckých prác**, ktoré sa zaoberajú zdravotnými účinkami hluku z veterných turbín. Tieto práce zahŕňajú:

- klinické pozorovania,
- epidemiologické štúdie,
- experimentálny výskum,
- kazuistiky jednotlivcov a rodín.

Spoločne vytvárajú **konzistentný obraz negatívnych zdravotných dopadov**, ktoré nemožno ignorovať.

Vzťah medzi hlukom a zdravím

Je dobre zdokumentované, že **environmentálny hluk** môže mať významné zdravotné následky. Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) opakovane uvádza, že:

- hluk je významným stresovým faktorom,
- dlhodobé vystavenie hluku súvisí s kardiovaskulárnymi ochoreniami,
- poruchy spánku sú jedným z najvážnejších dôsledkov hlukového znečistenia.

Hluk z veterných turbín má však **špecifické charakteristiky**, ktoré ho odlišujú od bežného dopravného či priemyselného hluku:

- pulzujúci charakter,
  - výrazná nízkofrekvenčná zložka,
  - dlhodobá, prakticky nepretržitá expozícia.
-

Infrazvuk a nízkofrekvenčný hluk

Viaceré štúdie poukazujú na to, že **infrazvuk a nízkofrekvenčný hluk** môžu ovplyvňovať ľudský organizmus aj pri úrovniach **pod hranicou vedomého sluchového vnímania**.

Pozorované účinky zahŕňajú:

- zmeny v činnosti autonómneho nervového systému,
- poruchy rovnováhy,
- pocity tlaku,
- nevoľnosť a dezorientáciu.

Autori zdôrazňujú, že **absencia počuteľnosti neznamená absenciu biologického účinku**.

Kritika existujúcich noriem

Súčasnú hlukovú normu a metodiku merania:

- sú zamerané najmä na počuteľné frekvencie,
- podceňujú alebo úplne ignorujú nízkofrekvenčný hluk,
- neberú do úvahy kumulatívny a dlhodobý účinok.

V dôsledku toho môžu byť veterné turbíny **v súlade s legislatívnymi limitmi**, a napriek tomu **spôsobovať vážne zdravotné problémy**.

Viacerí autori poukazujú na to, že **zdravotné účinky hluku z veterných turbín sú systematicky podceňované**, najmä preto, že sa zameriava pozornosť výlučne na priemerné hladiny hluku, nie na jeho **charakter, frekvenčné spektrum a časovú premenlivosť**.

Pulzujúci charakter hluku, typický pre veterné turbíny, môže byť **výrazne rušivejší** než konštantný hluk s rovnakou priemernou hladinou.

Kazuistiky a klinické pozorovania

Lekári a zdravotnícki pracovníci v oblastiach s veternými elektrárnami zaznamenali **opakujúce sa vzorce symptómov** u pacientov, ktorí predtým podobné problémy nemali.

Najčastejšie pozorované javy:

- vznik alebo zhoršenie nespavosti,
- bolesti hlavy rezistentné na liečbu,
- vestibulárne poruchy (závraty, poruchy rovnováhy),
- zhoršenie už existujúcich chronických ochorení.

V mnohých prípadoch došlo k **výraznému zlepšeniu zdravotného stavu po odsťahovaní sa z blízkosti turbín**, čo posilňuje predpoklad kauzálnej súvislosti.

Nedostatky vo výskume

Autori upozorňujú, že:

- dlhodobé štúdie sú zatiaľ obmedzené,
- mnohé výskumy sú financované samotným veterným priemyslom,
- existuje konflikt záujmov pri hodnotení výsledkov.

Tieto faktory môžu viesť k **systematickému znižovaniu významu zdravotných rizík** v oficiálnych správach.

---

5. Účinky veterných turbín na divú zver, hospodárske zvieratá a domáce zvieratá

Pozorovania z rôznych krajín ukazujú, že **účinky nízkofrekvenčného hluku sa neobmedzujú len na ľudí**.

Zaznamenané boli:

- zmeny správania voľne žijúcich živočíchov,
  - opúšťanie hniezdnych a migračných trás,
  - znížená reprodukcia,
  - stresové reakcie u hospodárskych zvierat.
-

Hospodárske a domáce zvieratá

Farmári v blízkosti veterných elektrární hlásia:

- pokles produkcie mlieka,
- poruchy rozmnožovania,
- zvýšenú agresivitu alebo apatiu zvierat,
- neobvyklé správanie psov a mačiek (nepokoj, vyhýbanie sa interiérom).

Rovnako ako u ľudí, aj u zvierat sa často pozoruje **zlepšenie po premiestnení mimo dosahu turbín**.

5. Účinky veterných turbín na divú zver, hospodárske zvieratá a domáce zvieratá (pokračovanie)

Účinky veterných turbín na zvieratá sú **často lepšie pozorovateľné než u ľudí**, pretože zvieratá:

- nereagujú na mediálne informácie,
- nemajú „očakávania“ ani psychologické predsudky,
- reagujú priamo na fyzikálne podnety prostredia.

To robí ich správanie **cenným indikátorom environmentálneho stresu**.

Divá zver

Výskumy a terénne pozorovania zaznamenali:

- zníženú prítomnosť vtáctva v okolí turbín,
- narušenie migračných trás,
- zmeny v loveckom správaní predátorov,
- opúšťanie tradičných teritórií.

Tieto zmeny môžu mať **dlhodobé ekologické dôsledky**, najmä v citlivých biotopoch.

Mechanizmus účinku

Predpokladá sa, že hlavným mechanizmom je:

- nízkofrekvenčný hluk,
- infrazvuk,

- vibrácie prenášané pôdou.

Zvieratá majú často **citlivejší sluch a vnímanie vibrácií** než ľudia, čo vysvetľuje ich výraznejšie reakcie.

---

6. Hodnotenie hluku veterných turbín

Hodnotenie hluku z veterných turbín je **zásadne problematické**, pretože používané metodiky:

- nezohľadňujú celé frekvenčné spektrum,
  - sú zamerané na priemerné hodnoty,
  - ignorujú krátkodobé špičky a pulzovanie hluku.
-

Nedostatočné meracie postupy

Bežne používané metódy merania:

- filtrujú nízkofrekvenčné zložky,
- vykonávajú sa za podmienok, ktoré nezodpovedajú reálnej expozícii obyvateľov,
- často prebiehajú v čase, keď sú turbíny vypnuté alebo pracujú v suboptimálnom režime.

Výsledkom je **systematické podhodnocovanie skutočnej záťaže hlukom**.

Vnútorne prostredie budov

Merania sa spravidla vykonávajú **vonku**, hoci:

- ľudia trávajú väčšinu času v interiéri,
- nízkofrekvenčný hluk sa v uzavretých priestoroch môže **zosilňovať**,
- rezonancie budov môžu zvyšovať vnímaný diskomfort.

Tento aspekt je v regulačných procesoch **takmer úplne ignorovaný**.

6. Hodnotenie hluku veterných turbín (pokračovanie)

Jedným z hlavných problémov hodnotenia hluku veterných turbín je používanie **A-váženia (dBA)**, ktoré:

- bolo navrhnuté pre bežný počuteľný hluk,
- výrazne potláča nízkofrekvenčné zvuky,
- **nezodpovedá fyziologickým účinkom infrazvuku a nízkych frekvencií.**

Používanie tejto metodiky vedie k situácii, v ktorej je hluk **oficiálne považovaný za „bezpečný“**, hoci obyvatelia hlásia **výrazné zdravotné problémy**.

Rozpor medzi meraniami a realitou

Existuje výrazný rozpor medzi:

- nameranými hodnotami hluku,
- a skutočnými skúsenosťami ľudí žijúcich v blízkosti turbín.

Tento rozpor je často vysvetľovaný ako:

- psychologický jav,
- individuálna precitlivosť,
- alebo nevedecké tvrdenia občanov.

Autor však upozorňuje, že **konzistentnosť symptómov naprieč krajinami a populáciami vylučuje náhodu**.

Nočné podmienky

V noci sa účinky hluku z veterných turbín **výrazne zhoršujú**, a to z viacerých dôvodov:

- nižší okolový hluk,
- stabilnejšie atmosférické vrstvy, ktoré umožňujú šírenie nízkofrekvenčných zvukov na väčšie vzdialenosti,
- vyššia citlivosť ľudského organizmu počas spánku.

Napriek tomu sú **nočné limity hluku často len mierne prísnejšie než denné**, čo je z hľadiska ochrany zdravia **nepostačujúce**.

---

7. Nízko frekvenčný hluk ako zbraň

Autor upozorňuje na znepokojujúcu skutočnosť, že **nízkofrekvenčný hluk a infrazvuk boli skúmané aj v vojenskom kontexte**.

Výskum ukázal, že tieto frekvencie môžu:

- vyvolávať dezorientáciu,
- spôsobovať úzkosť a paniku,
- narúšať kognitívne funkcie,
- ovplyvňovať autonómny nervový systém.

Tieto účinky sa môžu objaviť **bez vedomého sluchového vnímania zvuku**.

Paralela s civilným prostredím

Aj keď veterné turbíny nie sú navrhnuté ako zbrane, ich **nepretržitá prevádzka** a produkcia nízkofrekvenčného hluku môžu:

- vyvolávať podobné fyziologické reakcie,
- pôsobiť dlhodobo,
- zasahovať celé populácie, nie jednotlivcov.

Autor zdôrazňuje, že **ignorovanie týchto poznatkov v civilných regulačných rámcoch je vážnym zlyhaním ochrany verejného zdravia**.

7. Nízko frekvenčný hluk ako zbraň (pokračovanie)

Vojenský a bezpečnostný výskum dlhodobo skúmal využitie **nízkofrekvenčného hluku a infrazvuku** ako prostriedku na:

- narušenie správania,
- oslabenie morálky,
- vyvolanie fyzického a psychického diskomfortu bez viditeľných zranení.

Tieto frekvencie sú problematické práve preto, že **ľudia si často neuvedomujú ich zdroj**, no organizmus na ne **reaguje stresovou odpoveďou**.

Dlhodobá expozícia

Na rozdiel od krátkodobého vystavenia (napr. v experimentoch) sú obyvatelia v blízkosti veterných turbín vystavení:

- nízkofrekvenčnému hluku **dlhodobo**,
- často **každú noc**,

- bez možnosti úniku alebo regenerácie.

Autor upozorňuje, že **dlhodobá, nízkoúrovňová expozícia môže byť zdravotne závažnejšia než krátkodobé vysoké dávky**, pretože vedie k:

- chronickému stresu,
  - vyčerpaniu adaptačných mechanizmov,
  - postupnému rozvoju ochorení.
-

Etické a spoločenské dôsledky

Používanie technológií, ktoré majú potenciál **negatívne ovplyvňovať zdravie populácie**, bez plného pochopenia ich účinkov a bez informovaného súhlasu obyvateľov, predstavuje:

- etický problém,
- porušenie princípov verejného zdravia,
- zlyhanie preventívnej politiky.

Autor zdôrazňuje, že **obyvatelia neboli informovaní o reálnych rizikách**, ani im nebola poskytnutá možnosť účinnej ochrany.

---

8. Chybný proces verejných konzultácií v Ontariu

Proces verejných konzultácií týkajúcich sa výstavby veterných elektrární v Ontariu je opísaný ako **nedostatočný a formálny**.

Hlavné nedostatky zahŕňajú:

- obmedzený prístup k informáciám,
  - zľahčovanie alebo ignorovanie zdravotných obáv,
  - krátke časové lehoty na vyjadrenie,
  - absenciu nezávislých odborných posudkov.
-

Vylúčenie miestnych komunít

Miestne samosprávy a obyvatelia:

- stratili rozhodovacie právomoci,
- nemali možnosť odmietnuť projekty,

- boli postavení pred hotové rozhodnutia.

To viedlo k **hlbokému pocitu nespravodlivosti a bezmocnosti**, ktorý ešte viac prehĺbil spoločenské napätie.

8. Chybný proces verejných konzultácií v Ontariu (pokračovanie)

Autor uvádza, že proces verejných konzultácií bol v mnohých prípadoch **len formálnym cvičením**, ktorého výsledok bol vopred daný.

Verejné stretnutia:

- prebiehali až po prijatí kľúčových rozhodnutí,
- neposkytovali priestor na reálnu diskusiu,
- často ignorovali alebo diskreditovali výpovede postihnutých obyvateľov.

Zdravotné sťažnosti boli systematicky:

- označované za subjektívne,
- pripisované strachu alebo dezinformáciám,
- odmietané bez dôkladného prešetrenia.

Nedostatok nezávislosti

Mnohé posudky a hodnotenia boli vypracované:

- odborníkmi prepojenými s veterným priemyslom,
- inštitúciami s politickým alebo finančným záujmom na realizácii projektov.

Tým došlo k **strate dôveryhodnosti regulačného procesu** a k presvedčeniu verejnosti, že **ochrana zdravia nie je prioritou**.

Právne dôsledky

V dôsledku obmedzenia práv miestnych komunít a jednotlivcov:

- narastol počet súdnych sporov,
- obyvatelia boli nútení domáhať sa ochrany zdravia právnou cestou,
- náklady na riešenie konfliktov sa preniesli na verejný sektor.

Autor upozorňuje, že tento prístup je **dlhodobo neudržateľný** a vedie k **prehlbovaniu spoločenských rozporov**.

---

9. Zmierenie (Mitigation)

V tejto kapitole sa autor zaoberá možnosťami **zmiernenia negatívnych účinkov veterných turbín** na zdravie ľudí a životné prostredie.

Zdôrazňuje však, že:

neexistujú technické opatrenia, ktoré by spoľahlivo odstránili účinky nízkofrekvenčného hluku v obývaných oblastiach.

Technické opatrenia

Navrhované technické riešenia, ako napríklad:

- úpravy lopatiek,
- obmedzenie prevádzky v určitých podmienkach,
- dodatočné odhlučnenie,

môžu **mierne znížiť počuteľný hluk**, no **nemajú významný vplyv na nízkofrekvenčný hluk a infrazvuk**.

Autor zdôrazňuje, že **najefektívnejším a v praxi jediným spoľahlivým opatrením** na ochranu zdravia ľudí je **dostatočná vzdialenosť veterných turbín od obydľí a citlivých oblastí**.

Skúsenosti z rôznych krajín ukazujú, že:

- malé ochranné pásma neposkytujú reálnu ochranu,
  - minimálne odstupy stanovené legislatívou sú často **politickým kompromisom**, nie zdravotným kritériom,
  - zdravotné problémy sa vyskytujú aj vo vzdialenostiach, ktoré sú oficiálne považované za „bezpečné“.
-

Ochranné vzdialenosti

Autor upozorňuje, že odporúčané vzdialenosti by mali:

- vychádzať zo zdravotných, nie ekonomických dôvodov,

- zohľadňovať miestne podmienky (terén, klímu, typ turbíny),
- brať do úvahy kumulatívny účinok viacerých turbín.

Prax však ukazuje, že:

- ochranné vzdialenosti sú často **minimalizované**,
  - rozhodnutia sú vedené snahou maximalizovať počet turbín,
  - ochrana obyvateľov je druhoradá.
-

Presídlenie obyvateľov

V niektorých prípadoch bolo ako „riešenie“ navrhnuté:

- presídlenie jednotlivých rodín,
- finančné kompenzácie za opustenie domovov.

Autor považuje tento prístup za **neprijateľný**, pretože:

- prenáša dôsledky chybného plánovania na obyvateľov,
- rozkladá komunity,
- predstavuje formu nátlaku na postihnutých ľudí.

Autor konštatuje, že v situáciách, kde už boli veterné turbíny postavené **príliš blízko obydli**, sú možnosti nápravy **veľmi obmedzené**.

Dodatočné opatrenia:

- nezvrátia zdravotné škody, ktoré už vznikli,
- nezabezpečia pokojný spánok,
- neobnovia kvalitu života dotknutých obyvateľov.

V mnohých prípadoch sa ukázalo, že **jediným účinným riešením bolo vypnutie turbín alebo opustenie postihnutej oblasti**.

Prevenia ako základný princíp

Autor zdôrazňuje, že z pohľadu verejného zdravia by mal platiť **princíp predbežnej opatrnosti**:

Ak existujú dôkazy o možnom vážnom poškodení zdravia, **absencia úplnej vedeckej istoty nesmie byť dôvodom na odklad ochranných opatrení.**

Tento princíp však nebol pri plánovaní veterných projektov uplatnený.

Zodpovednosť štátu

Zodpovednosť za ochranu zdravia:

- nemožno prenášať na jednotlivcov,
- nemožno riešiť individuálnymi výnimkami,
- musí byť zakotvená v legislatíve a plánovacích procesoch.

Autor tvrdí, že štát zlyhal v svojej povinnosti **chrániť najzraniteľnejších členov spoločnosti.**

---

10. Záver (Conclusion)

Z dostupných dôkazov vyplýva, že **priemyselné veterné turbíny môžu mať vážne negatívne účinky na zdravie ľudí**, najmä ak sú umiestnené v blízkosti obývaných oblastí.

Tieto účinky sú:

- konzistentné naprieč krajinami,
- biologicky plausibilné,
- podporené klinickými pozorovaniami aj vedeckými štúdiami.

Autor zdôrazňuje, že **popieranie zdravotných účinkov veterných turbín už nie je vedecky obhájiteľné.**

Opakované vzorce symptómov, zlepšenie zdravotného stavu po vzdialení sa od turbín a rastúci počet odborných prác vytvárajú **presvedčivý súbor dôkazov.**

Hlavné závery

- Hluk z veterných turbín, najmä **nízkofrekvenčný hluk a infrazvuk**, má potenciál **vážne narušiť zdravie ľudí.**

- Existujúce regulačné rámce sú **nedostatočné** a nezohľadňujú moderné poznatky.
  - Verejné konzultácie boli **formálne a neúčinné**.
  - Zdravotné dôsledky nesú miestne komunity, zatiaľ čo ekonomické výhody sú externalizované.
-

Odporúčania

Autor odporúča:

- okamžité prehodnotenie minimálnych vzdialeností turbín od obydí,
- nezávislý výskum zdravotných účinkov,
- uplatnenie princípu predbežnej opatrnosti,
- rešpektovanie práv miestnych komunít.

Bez týchto krokov hrozí, že **energetická politika bude pokračovať na úkor verejného zdravia**.

Prílohy – Odkazy na výskum a podporné materiály

Táto časť dokumentu obsahuje **zoznam odborných štúdií, správ, lekárskeho pozorovaní a oficiálnych dokumentov**, ktoré podporujú tvrdenia uvedené v hlavnom texte.

Autor zdôrazňuje, že tieto zdroje:

- pochádzajú z rôznych krajín,
  - boli vypracované nezávislými odborníkmi,
  - opakovane poukazujú na podobné zdravotné účinky.
-

Vybrané kľúčové zdroje (začiatok zoznamu)

1. Správy lekárov z vidieckych oblastí

Lekári pracujúci v oblastiach s veternými elektrárnami zdokumentovali:

- nárast porúch spánku,
- zhoršenie psychického zdravia,
- nové prípady hypertenzie a úzkostných porúch u predtým zdravých pacientov.

2. Kazuistiky rodín žijúcich v blízkosti turbín

Viaceré správy opisujú celé rodiny, u ktorých:

- sa zdravotné problémy objavili po spustení turbín,
  - došlo k zlepšeniu po presťahovaní,
  - sa symptómy vrátili po návrate do pôvodného prostredia.
-

Dôraz na konzistentnosť dôkazov

Autor upozorňuje, že hoci jednotlivé štúdie môžu mať obmedzenia, ich **vzájomná zhoda naprieč krajinami a metodikami je významná.**

Ide o typický znak environmentálneho zdravotného problému, ktorý:

- sa prejavuje v reálnych životných podmienkach,
- nie je vždy zachytiteľný krátkodobými laboratórnymi štúdiami.

Medzinárodné odborné správy

3. Epidemiologické štúdie o hluku a zdraví

Viaceré epidemiologické výskumy preukázali súvislosť medzi:

- dlhodobým vystavením environmentálnemu hluku,
- zvýšeným výskytom kardiovaskulárnych ochorení,
- poruchami spánku,
- zhoršením kvality života.

Tieto zistenia sú relevantné aj pre hluk z veterných turbín, najmä vzhľadom na jeho **pulzujúci a nízkofrekvenčný charakter.**

4. Správy o infrazvuku a nízkofrekvenčnom hluku

Odborné práce poukazujú na to, že:

- infrazvuk môže mať biologické účinky aj pri nízkych intenzitách,
  - tradičné hlukové metriky tieto účinky nezachytávajú,
  - reakcie organizmu môžu prebiehať bez vedomého sluchového vnímania.
-

Oficiálne dokumenty a vládne správy

5. Vládne hodnotenia vplyvov na zdravie

Niektoré oficiálne správy uznávajú:

- existenciu sťažností obyvateľov,
- potrebu ďalšieho výskumu,
- neistotu v oblasti dlhodobých zdravotných účinkov.

Autor však upozorňuje, že tieto dokumenty často:

- nevyvodzujú praktické dôsledky,
  - nevedú k sprísneniu regulácií,
  - uprednostňujú ekonomické a politické ciele.
-

Opakujúce sa závery

Naprieč zdrojmi sa opakovane objavujú tieto zistenia:

- poruchy spánku sú najčastejším a najspoľahlivejším indikátorom problému,
- citlivé skupiny sú postihnuté výraznejšie,
- vzdialenosť od zdroja hluku je rozhodujúcim faktorom.

Konkrétne vedecké štúdie a autori

6. Štúdie o poruchách spánku

Viaceré vedecké práce potvrdzujú, že:

- prerušovaný hluk má väčší negatívny vplyv na spánok než kontinuálny hluk,
- opakované mikroprebudenia vedú k chronickej únave,
- subjektívne vnímanie hluku koreluje s objektívnymi fyziologickými zmenami.

Tieto zistenia sú obzvlášť relevantné pre veterné turbíny, ktoré produkujú **rytmický, pulzujúci zvuk**.

---

7. Klinické pozorovania lekárov

Lekári z rôznych krajín publikovali správy o pacientoch, u ktorých:

- sa zdravotné ťažkosti objavili po spustení veterných elektrární,
- neexistovalo iné zjavné vysvetlenie symptómov,

- došlo k zlepšeniu po znížení expozície hluku.

Tieto správy majú význam najmä preto, že pochádzajú z **reálnej klinickej praxe**, nie z laboratórnych podmienok.

Otázka kauzality

Autor upozorňuje, že v environmentálnej medicíne:

- sa kauzalita často preukazuje **súborom nepriamych dôkazov**,
- experimentálne „dôkazy“ na ľuďoch sú eticky neprípustné,
- rozhodujúca je konzistentnosť pozorovaní a biologická plausibilita.

V prípade veterných turbín sú tieto kritériá **do značnej miery splnené**.

8. Akustické štúdie veterných turbín

Niekoľko odborných publikácií sa zameriava na:

- frekvenčné spektrum hluku z veterných turbín,
- prítomnosť výrazných nízkofrekvenčných zložiek,
- šírenie zvuku na veľké vzdialenosti, najmä v nočných podmienkach.

Tieto štúdie potvrdzujú, že:

- štandardné meracie postupy podhodnocujú skutočnú expozíciu,
  - vnútorné prostredie budov môže zvyšovať účinky hluku,
  - meteorologické podmienky majú zásadný vplyv na intenzitu vnímania.
-

9. Správy o infraštruktúrnych vibráciách

Niektoré výskumy upozorňujú, že okrem vzduchom šíreného hluku:

- sa vibrácie môžu prenášať pôdou,
- môžu ovplyvňovať základy budov,
- môžu byť vnímané ako „vnútorné chvenie“ alebo tlak.

Tieto javy sú **ťažko merateľné**, no opakovane popisované obyvateľmi.

Zhodné svedectvá z rôznych krajín

Autor zdôrazňuje, že správy z:

- Kanady,
- Spojených štátov,
- Spojeného kráľovstva,
- Austrálie,
- Nového Zélandu,

opisujú **pozoruhodne podobné skúsenosti**, čo ďalej posilňuje záver, že ide o **globálny a systémový problém**.

Kritika inštitucionálnych hodnotení

Autor poukazuje na to, že viaceré oficiálne hodnotenia vplyvov veterných turbín na zdravie:

- vychádzajú z **obmedzeného rozsahu dát**,
- spoliehajú sa na krátkodobé merania,
- ignorujú hlásenia miestnych obyvateľov ako „anekdotické“.

Tento prístup je podľa autora **v rozpore so zásadami verejného zdravia**, kde sú:

- opakované sťažnosti populácie,
- konzistentné symptómy,
- zlepšenie po odstránení expozície,

považované za **relevantné signály rizika**.

Konflikt záujmov

V niektorých prípadoch boli hodnotiace správy:

- financované alebo objednané subjektmi prepojenými s veterným priemyslom,
- vypracované odborníkmi s predchádzajúcou spoluprácou s investormi.

Autor upozorňuje, že aj **potenciálny konflikt záujmov** znižuje dôveryhodnosť záverov a mal by byť:

- transparentne priznaný,
- zohľadnený pri tvorbe politík.

Ignorovanie preventívneho princípu

Napriek existujúcim neistotám a varovaniam:

- regulačné orgány pokračovali v schvaľovaní projektov,
- ochranné vzdialenosti zostali minimálne,
- zdravotné riziká boli označené za „nepreukázané“.

Autor zdôrazňuje, že takýto prístup **obracia princíp prevencie naruby** – namiesto ochrany obyvateľov sa čaká na **preukázanie škôd**, ktoré už môžu byť nezvratné.

Kumulatívna povaha dôkazov

Autor zdôrazňuje, že hodnotenie zdravotných účinkov veterných turbín **nesmie byť založené na jednej izolovanej štúdií**.

Naopak, rozhodujúca je **kumulácia dôkazov** z viacerých zdrojov, medzi ktoré patria:

- klinické pozorovania,
- epidemiologické údaje,
- akustické merania,
- správy obyvateľov,
- experimentálne poznatky o nízkofrekvenčnom hluku.

Keď sa tieto zdroje posudzujú spoločne, vytvárajú **konzistentný a koherentný obraz zdravotného rizika**.

Analógie s inými environmentálnymi rizikami

Autor prirovnáva situáciu k minulým environmentálnym problémom, ako boli:

- účinky azbestu,
- olova v benzíne,
- tabakového dymu.

V týchto prípadoch:

- existovali včasné varovné signály,

- oficiálne inštitúcie ich spočiatku zľahčovali,
- zásahy prišli až po rokoch, keď už boli škody rozsiahle.

Podľa autora existuje riziko, že **rovnaký vzorec sa opakuje aj pri veterných turbínach.**

Dôsledky ignorovania dôkazov

Ignorovanie alebo odklad riešenia môže viesť k:

- chronickým zdravotným problémom veľkej časti populácie,
- rastúcim nákladom na zdravotnú starostlivosť,
- strate dôvery verejnosti v inštitúcie,
- sociálnym konfliktom v dotknutých komunitách.

Ďalšie odborné odkazy

Autor uvádza ďalšie publikácie a správy, ktoré:

- potvrdzujú význam nízkofrekvenčného hluku v environmentálnej medicíne,
- upozorňujú na limity tradičných akustických metrick,
- dokumentujú rozdiel medzi laboratórnymi podmienkami a reálnou expozíciou obyvateľov.

Tieto zdroje posilňujú záver, že **hodnotenie rizika musí vychádzať z reálnych životných podmienok**, nie len z idealizovaných meraní.

Záverečné poznámky autora

Autor zdôrazňuje, že cieľom dokumentu **nie je zastaviť diskusiu**, ale ju **otvoriť na základe dôkazov**.

Upozorňuje, že:

- absencia konsenzu neznamena absenciu rizika,
- verejné zdravie si vyžaduje opatrnosť a predvídavosť,
- rozhodnutia by mali byť **reverzibilné**, ak sa objavia nové dôkazy o škodách.

Poznámky k dokumentu a poďakovania

Tento dokument bol vypracovaný ako zhrnutie nedávneho výskumu a správ týkajúcich sa nepriaznivých zdravotných účinkov priemyselných veterných turbín.

Je určený na pomoc tvorcom politík, zdravotníckym odborníkom a členom verejnosti pri pochopení rozsahu a závažnosti predmetných problémov.

Obmedzenia

Autor berie na vedomie, že výskum v tejto oblasti pokračuje a že sa časom môžu objaviť nové dôkazy.

Napriek tomu sa konzistentnosť hlásených účinkov naprieč rôznymi jurisdikciami a populáciami považuje za významnú.

Zodpovednosť

Zodpovednosť za ochranu verejného zdravia spočíva na vládach a regulačných orgánoch.

Zlyhanie konať v prítomnosti dôveryhodných dôkazov o škodách môže viesť k predchádzateľnému utrpeniu a dlhodobým sociálnym a ekonomickým nákladom.

PodĎakovania

Autor vyjadruje uznanie príspevkom lekárov, výskumníkov, dotknutých obyvateľov a advokačných skupín, ktorí zdokumentovali a zdieľali svoje skúsenosti.

Záverčné vyhlásenie

Tento dokument má slúžiť ako podklad pre informovanú diskusiu a zodpovedné rozhodovanie v oblasti verejného zdravia a energetickej politiky.

Upozorňuje na potrebu brať vážne hlásenia zdravotných ťažkostí obyvateľov žijúcich v blízkosti priemyselných veterných turbín a nezaobchádzať s nimi ako s ojedinelými alebo nepodloženými tvrdeniami.

Výzva k opatrnosti

Autor vyzýva, aby sa pri ďalšom plánovaní a povoľovaní veterných projektov uplatňoval princíp predbežnej opatrnosti, najmä v prípadoch, kde existujú dôkazy o možných nepriaznivých účinkoch na zdravie.

Rozhodnutia by mali byť založené na:

- ochrane verejného zdravia,
- nezávislých vedeckých dôkazoch,
- transparentných procesoch,
- rešpektovaní práv dotknutých komunít.

Záver dokumentu

Bez dôsledného zohľadnenia týchto princípov existuje riziko, že rozvoj energetickej infraštruktúry bude pokračovať na úkor zdravia obyvateľstva a sociálnej súdržnosti.

Originál tejto štúdie aj s linkami nájdete na stránke Zpravdu.sk v sekcii DOKUMENTY pod názvom: SUMMARY OF RECENT RESEARCH ON ADVERSE HEALTH EFFECTS OF WIND TURBINES